

1936. február 29., szombat.

Egy budai patricius ház utolsó órái.

**Lebontják azt a házat, ahol a legszebb ablak-
rácsok mögött letartóztatták a Martinovics-
összeesküvés vezetőit.**

(Fölvételünk a Képes Pesti Hirlapban.)

A folyton épülő modern Budapest megkívánja a maga áldozatait a régi Pest-Buda rovására. Most a Vizivárosnak egyik legszebb patricius-háza kerül csákány alá. Ez a Margit-körutnak — azelőtt Országutnak — 29. számú háza, amelyet országszerte ismertek gyönyörű kovácsolt vas ablakrácsairól. Ezenkívül még egy nevezetessége volt: a hagyomány szerint ebben a házban fonták-szötték a Martinovics-féle összeesküvést és ugyanitt tartóztatták le annak vezéreit, kik később pallos alatt vesztették el fejüket.

Az ablakrácsok már el is tűntek. A legszebb a Fővárosi Muzeumba került, többit ráépítik a régi ház helyére épülő hatemeletes bérpalotára. A Fővárosi Muzeumba jutnak a ház egyéb művészi emlékei is: a kapu felett látható, szépen mintázott borjufő s az oromzaton elhelyezett két oroszlán, amely vágyakozva tekint a háromszögben föléjük helyezett bárány felé.

Mészáros emblémák ezek, amelyek alapján azt szokták mondani, hogy itt volt Buda városának vágóhidja. Annyi kétségtelen, hogy ebben a palotaszerű udvarházban több mint egy évszázadon át volt a székhelye — egyszersmind vágószéke — Buda város legelőkelőbb mészáros mestereinek.

Budapest Székesfőváros Levéltárában nyomon követhető a ház őstörténete. Buda 1686. évi visszafoglalása után *Leimbgsaetten*, azaz enyvfőző ház volt itt; nem valami kellemes hely a letelepedésre. Azidőben egyébként is ingyen vagy egész csekély ellenszolgáltatásért osztogatták a házhelyeket. Két nemzedék elmúltával azonban már pénzért ért ez a házhely, amelyért 1756-ban *Gévay János* mészáros-mester 256 forintot fizetett és házat épített rá.

Ez már *Mária Terézia* korában történt, amikor gazdasági életünkben javulás tünetei mutatkoztak. Így esett, hogy 1773-ban egy másik mészáros mester, *Stahl Ignác*, már 2600 forintot adott az ingatlanért, házért, üzletért, hozzá tartozó négy és fél hold rért. Nyilvánvaló, hogy ez a *Stahl Ignác* építette ezt a szép, kastélyszerű házat, még pedig 1780 körül, mert az épület s a diszitmények stílusa tisztán mutatja *II. József* korának copf-stílusát.

II. József emelte fővárossá Buda városát, ahova új, modern és előkelő élet költözött. Még magasabbra szökött Buda városa jelentősége, amikor 1791–92-ben *II. Lipót* király ide hívta össze az országgyűlést is. Buda a kormányzati, politikai és üzleti életnek főfontosságú helye lett.

Ezen a ponton kell szólnunk *Stahl Kuriádnak* legendás híréről, mint a *Martinovics-összeesküvés* egyik fészkeről. Okmányyszerű adatokat hiába keresünk erről, valószínűsíthetőket ellenben találunk bőségesen, úgyhogy e hagyomány valóságában nincs okunk kételkedni. Tudvalevő, hogy *Martinovics* mint ferencrendi szerzetes 1775-től kezdve Budán végezte a hittudományi tanfolyamot s ilyenkor valahányszor rendházába ment, *Stahl* kastélya mellett kellett elhaladnia. Ő, a nyugtalan lelkű s minden iránt érdeklődő ember bizonyára nem mulasztotta el, hogy ismeretséget kössön ezzel az előkelő polgárral és házanépével.

A *Martinovics-féle összeesküvés* története különben ismeretes. Magát *Martinovicsot* 1794 június 23-án éjszaka tartóztatták le Bécsben és azonnal valatára fogták. *Martinovics* nem nagy lelki bátorságot tanusított, sőt sietett mozgalmának négy magyarországi igazgatóját, *Laczkovics Jánost*, *Hajnóczy Józsefet*, *Szentmarjay Ferencet* és gróf *Sigray Jakabot* megnevezni, akikkel az év májusában Pesten és Budán sokszor összejött.

Martinovics vallomása alapján most már könnyű dolog volt eljárni a magyar elárultakkal szemben. *Laczkovicsot*, *Hajnóczyt* és *Szentmarjayt* 1794 augusztus 16-án éjjel fogták el, még pedig ahogyan *Sándor Lipót* nádor *Ferenc* királynak jelentette, Budán és Pesten. *Laczkovics* kétségtelenül Budán lakott, még pedig először egy tábornoknál, aki előző leg jelentést tett a főparancsnoknak, hogy előtte *Martinovics*, amikor Budán járt, a francia alkotmányt dicsőítő és a bécsi kormányt gyalázó nyilatkozatokat tett, amiért őt házából kitiltotta. E botrány után valószínű, hogy *Laczkovics* olyan ház után nézett, ahol feltűnés nélkül tartózkodhatik és érintkezhetik elvbarátaival. Ilyenül kínálkozott *Stahl* forgalmas kuriája, vagy, ha úgy tetszik, üzletháza, amelynek tulajdonosa alig sejtette, miről folyik a szó udvara árnyékos fái alatt.

Itt jutott el tehát forduló pontjához az az összeesküvés, amelytől könnyen hívő magyar lelkek szebb jövőt vártak, de csak a reakció sanyargatásaiban részesültek, miután 1795 május 20-án *Martinovics* és négy társa pallos alatt halt meg a Vérmezőn. A most eltűnőfélben levő patricius-kuriáról pedig kétségtelen, hogy a régi Buda beszédes emléke volt, mert fenntartott és terjesztett egy hagyományt, amely kéri a maga részét a történelemből.

—y—ó.

Olaszország nem hagyja el a tengerészeti értekezletet.

London, febr. 28. A haditengerészeti értekezleten résztvevő olasz küldöttség egyik tagja kijelentette, hogy Olaszországnak nem áll szándékában az értekezlet elhagyása. Az olasz követség hajlandó arra, hogy továbbra is részt vegyen a tanácskozásokon és segítségül legyen egy későbbi időpontban aláírandó tengerészeti egyezmény létrejötténél.